

Lukáš 4,1-13

1.

Znaky studia theologie jsou: *oratio, meditatio a tentatio*, modlitba, rozjímání a pokušení. Pravidl Martin Luther, který měl sám s Ďáblem poměrně bohaté zkušenosti.

Na počátek Ježíšova veřejného působení kladou synoptičtí evangelisté dvě události: křest v Jordánu a pokušení na poušti. Dobře si všimněme pořadí: Pokušení následuje po přijetí křtu, ne křest po překonaném pokušení. Ne *ačkoli*, nýbrž *protože* byl pokřtěn, byl Ježíš pokoušen. Poté, co se vrátil od Jordánu pln Duchu svatého, vodil ho Duch po poušti, kde ho pokouše Ďábel. Čím je člověk blíže Bohu, tím větší pokušení na něho Bůh nechává dopadnout. Muži, kteří se bojí Boha a vystříhají se zlého (srov. Jób 1,1), modelově Abraham a Jób, musí nejednou projít pokušením a zkouškami, o nichž se bezbožníkům ani nesní. Co jsou však všechna pokušení křesťanů proti pokušení Syna člověka? On byl vystaven ďábelskému pokušení v jeho absolutní podobě.

Evangelijní vyprávění má mytologizující ráz: pokušitelem je Pokušitel. Otázkou, zda je Satan *Ten zlý*, „osobní satan“, nebo jenom *to zlé*, zosobněné zlo, se v kázání zabývat nehodlám. Řečmi o tom, že nic takového jako satan neexistuje, se svět nestal o nic méně satanštějším, než byl v dobách, kdy se s ním světonázorově počítalo. Nemáme mnoho důvodů k tomu hrát si na osvícené lidi, kteří na žádné čerty nevěří. „Po dlouhém boji osvícených proti neosvíceným byly staré pověry nahrazeny novými.“ (Jan Werich, Falstaffovo babí léto) Dovolte mi jednu větu z apologetiky, větu vedlejší: Církev za dvě tisíciletí své existence nestihla upálit tolik čarodějnic, kolik lidí připravilo o život Gestapo či Čeka, o komandech dalších diktátorských režimů minulého století nemluvě. A jednu větu z dogmatiky, větu hlavní: Satan je moc zla *nadlidské*, nikoli však *božské* povahy. A teď už k perikopě.

2.

Dvojí proměna scény, začínáme na poušti. *Poušť* byla pro starověkého člověka rejdištěm démonů, pro Izraelce připomínkou počátku Exodu a prvních Božích zjevení. Po poušti vodil Ježíše Duch svatý, na poušti Ježíš hladověl. Z pouště přišel Izrael po čtyřiceti letech do zaslíbené země, z pouště přijde po čtyřiceti dnech Ježíš do domovského města Nazareta. Ježíšovo pokušení má podobu theologické disputace, rabínského sporu o Bibli. Evangeličtí theologové, mějme se na pozoru: Ďábel bývá dobrým znalcem Písma svatého! Z hlediska Pokušitele spor o pojetí mesiášství, z pokoušeného spor o explikaci a aplikaci prvního přikázání. Ďábel se snaží otevřít Ježíšovi cestu k rychlému a pohodlnému mesiášství ďábelskými prostředky, Syn chce zůstat Mesiášem pomocí prostředků Božích.

První pokušení, pokušení *chleba*, otázka *sociální*. Místo děje: poušť. Zvláštní okolnost: Ježíš je vyhladovělý. Forma rozhovoru: *Jsi-li – Je psáno*. Pokušení učinit z chleba kamení, jednou provždy odstranit ze světa hlad, zázrak nasycení. Proč by Boží Syn, jemuž není nic nemožného, nemohl jednou jednat jako populista? Jestliže nechce, musí počítat s tím, že zástupy půjdou za svými chleboďárci! Biblická odpověď: „*Člověk nebude živ jenom chlebem.*“

Ježíšova cesta nápravy nezačíná u žaludku, nýbrž u srdce. Přinese světu sebe sama jako ten pravý chléb života. Nechce sociální otázku zlehčovat, jen z ní odmítá dělat otázku náboženskou. Ekonomika je ekonomika. Rozdělováním chleba nechť se zabývají ekonomové. Církev smí a má upomínat svět na to, aby byl chléb dělen spravedlivě. Co řekl Ježíš před zástupy? „*Já jsem chléb života; kdo přichází ke mně, nikdy nebude hladovět.*“ (Jan 6,35)

Druhé pokušení, pokušení moci, otázka politická. Místo děje: vysoká hora. Zvláštní okolnost: Satanovo lhaní tu dosahuje vrcholu. Není mu dána všechna moc i sláva všech království země! Nebo přesněji: „*Vládce tohoto světa*“ je jenom do času. Forma rozhovoru: *Budeš-li – Je psáno.* Pokušení ovládnout svět, jednou provždy vyřešit vztah církev-stát, téma dvou mečů, zázrak křesťanského světa! Proč by Boží Syn nemohl jednou jedinkrát učinit taktický ústupek jako pragmatici moci? Jestliže nechce, nemůže se divit, že lidé půjdou za úspěšnějšími vladaři! Biblická odpověď: „*Budeš se klanět Hospodinu, Bohu svému, a jeho jediného uctívat.*“ Ježíšova cesta nápravy není svět násilím a lstí ovládnout, nýbrž svět láskou a poslušností zachránit. Neovládne politickou arénu, skončí semlet pod koly dějin. Nechce politickou otázku zlehčovat, jen z ní odmítá dělat otázku náboženskou. Politika je politika. Rozdělením moci nechť se zabývají politikové. Církev smí a má upomínat svět na to, aby se na zemi vládlo spravedlivě. Co řekl Ježíš před Pilátem? „*Neměl bys nade mnou žádnou moc, kdyby ti nebyla dána shůry.*“ (Jan 19,11?)

Třetí pokušení, pokušení zázraku, otázka náboženská. Místo děje: vrcholek jeruzalémského chrámu. Zvláštní okolnost: Mesiáš i Satan mají v rukou Bibli a pohybují se v prostorách chrámových! Forma rozhovoru: *Jsi-li, vždyť je psáno – Je psáno.* Pokušení být nezranitelný, jednou provždy zbavit svět utrpení, nemoci, bolesti, zázrak nezranitelnosti! Cožpak Bůh neučiní své věrné odolnými proti neštěstím? Jestliže nechce, pak ať se nezlobí, budou-li se rozhlížet po nějakém čaroději-dobroději! A Ďábel otevírá Bibli a nalistuje v ní žalm. Jde na Ježíše jeho vlastními zbraněmi... Ano, i s Biblí lze zacházet ďábelsky, anti-kristovsky, proti-ježíšovsky! Umný znalec Bible dokáže z Bible prakticky cokoli! Biblická odpověď: „*Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.*“ Ani biblickými argumenty se Ježíš nedá strhnout k pouťovým zázrakům. Odmítne úlohu divotvorce, který miráklem srazí lidi na kolena. Nesestoupí s kříže. Náboženská otázka uvádí na pravou míru. Jedna věc je poslušná víra, druhá věc je zvlčilá náboženská. Víra se sytí Božím slovem, náboženská zázraky. Boží slovo člověka přemáhá zevnitř, nejednou napříč lidským očekáváním; zázrak našim očekáváním naopak vyhoví. Člověk je přemožen pouze zvnějšku, jeho nitro zůstává nezasaženo a cítí se být znásilněno, o svobodném přitakání nemůže být řeč. Theologie, evangelická theologie stojí jako „*theologie kříže*“ na strážní proti vší „*theologii slávy*“. Co řekli o Ježíši na kříži? „*Jině zachránil, sám sebe zachránit nemůže.*“ (Matouš 27,42)

„*Když Ďábel skončil všechna pokušení, od Ježíše odešel – „až do dané chvíle“*, tj. až do začátku druhého kola zápasu, kdy „*vstoupí do Jidáše*“ (Lukáš 22,3). První poločas prohrál, na samém začátku nasadil všechny síly, ale narazil na Silnějšího: na muže, který mu oponuje Božím slovem a který je pln Ducha svatého. Tam, kde první člověk, Adam, padl, tam druhý Adam, pravý člověk, obstál. Co Adam neposlušností ztratil, to Ježíš poslušností získal zpět. Z utkání se Satanem vychází neporažen, třebaže ještě není definitivním vítězem. Zápas je rozehrán, celým Ježíšovským veřejným působením se potáhnou větší i menší šarvátky, dohráno bude v Getsemané a na Golgotě, vyhráno bude velikonočního rána. Již nyní však Ježíš odmítá

osvědčené strategie revolucionářů i reformistů. Nebude mesiášem podle své vůle a podle našich představ, nýbrž podle vůle Boží, podle představ nebeského Otce.

3.

Svůj zápas Ježíš nebojoval a nevybojoval pouze pro sebe. Nevím, mohu-li si dovolit přirovnat jeho křest k vaší imatrikulaci nebo zahájení jeho mesiášského působení k zahájení našeho nového akademického roku. Ale snad si mohu dovolit říci, že na theologické fakultě šmejdí Ďábel víc než kde jinde a theolog ochotný disputovat nad Biblií je pro něho kořistí zvlášť vítanou. Ať už půjde o nabídky Velkého inkvizitora, o pokušení antikristovského sejítí z úzké cesty na cestu širokou, nebo jen o běžná lákadla každodenního praktického připodobňování se tomuto světu (Římanům 12,2; kral.), přizpůsobování tomuto věku (ČEP). Stará křesťanská moudrost praví, že na ďábla platí jedno jediné: svěcená voda a znamení kříže. Luther argumentoval Ďáblu: „*Baptisatus sum!* Jsem pokřtěný!“

Na konci semestru přijdou *fakultní testy a zkoušky*. Bude na vás, abyste při nich osvědčili své theologické znalosti a dovednosti – a doufali v pomoc laskavého examinátora. Můžete se těšit tím, že Váš dnešní zkoušející se před lety sám potil u zkoušky a bude mít porozumění pro vaše nedostatky. Můžete se povzbuzovat tím, že i on sepsal diplomku a disertaci, udělal státnice a rigorosa a šťastně odpromoval. Během semestru budou přicházet *zkoušky víry, Anfechtungen*. Bude na vás, abyste v nich osvědčili svou theologickou existenci – a doufali v pomoc shůry. Můžete se těšit tím, že na tom nejste o nic hůře, než jak na tom byl Ježíš. „*Protože sám prošel zkouškami utrpení, může pomoci těm, na které přicházejí zkoušky.*“ (Židům 2,18) Můžete se povzbuzovat tím, že na tom budete o mnoho lépe. „*Nemáme přece velekněze, kterému by byly cizí naše slabosti; vždyť na sobě zakusil všechna pokušení jako my, ale nedopustil se hříchu.*“ (Židům 4,15) Amen.